

ГОЛОВІ

разової спеціалізованої

Вченої ради в НТУ

«Дніпровська політехніка»

Смєсовій Вікторії Леонідівни

В І Д Г У К

рецензента, доктора економічних наук, професора А.А.Макуріна на дисертацію ТКАЧУКА Артема Миколайовича на тему: «Трансформація структури зайнятості в національній економіці в умовах діджиталізації», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Актуальність теми дослідження

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена глибокими трансформаціями соціально-економічних систем, що відбуваються під впливом цифровізації, розвитку економіки знань та переходу до нової технологічної парадигми. У сучасних умовах діджиталізація виступає одним із ключових чинників структурних змін у сфері зайнятості, визначаючи характер розвитку ринку праці, вимоги до людського капіталу та конкурентоспроможність національної економіки. На рівні міжнародної та державної політики цифрова трансформація визначена одним із пріоритетних напрямів забезпечення сталого економічного розвитку, модернізації виробництва та формування інноваційної економіки, що повною мірою відповідає сучасним викликам розвитку України.

Особливої актуальності досліджувана проблематика набуває в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення держави, коли цифровізація розглядається як стратегічний інструмент підвищення продуктивності праці, створення високотехнологічних робочих місць і забезпечення стійкості економічної системи. Водночас активне впровадження цифрових технологій супроводжується суттєвими структурними змінами у сфері зайнятості, трансформацією професійної структури робочої сили, поширенням нових форм організації праці та зміною вимог до професійних компетентностей працівників. Здобувач обґрунтовано акцентує увагу на тому, що поряд із новими можливостями цифровізація породжує низку соціально-економічних викликів, серед яких структурне безробіття, професійна поляризація, цифрова нерівність та необхідність постійної адаптації людського капіталу до змін економічного середовища.

Автор переконливо доводить, що ефективне управління структурними змінами зайнятості потребує сучасного науково-методичного забезпечення, здатного враховувати особливості цифрової трансформації економіки та її вплив на функціонування ринку праці. Важливим є й те, що результати дослідження мають не лише теоретичне, а й практичне значення, оскільки

можуть бути використані при формуванні державної політики зайнятості, розвитку людського капіталу та вдосконаленні механізмів регулювання ринку праці.

Загальна характеристика дисертаційної роботи

Дисертаційна робота присвячена комплексному дослідженню теоретико-методологічних засад, методичних підходів і практичних аспектів трансформації структури зайнятості в національній економіці в умовах діджиталізації. Автор демонструє системний науковий підхід до поєднання фундаментальних теоретичних положень щодо сутності, структури та закономірностей розвитку зайнятості населення (розділ 1 дисертації) з ґрунтовним аналізом впливу цифрових технологій на трансформацію структури зайнятості, дослідженням сучасних тенденцій цифрової економіки та особливостей розвитку високотехнологічного сектору (розділ 2 дисертації). Робота вирізняється логічною побудовою, методологічною цілісністю, внутрішньою послідовністю та чіткою відповідністю між визначеними метою, завданнями, використаними методами дослідження і сформульованими висновками. Особливу увагу автор приділяє розробленню методичного підходу до оцінювання змін структури зайнятості, застосуванню когнітивного моделювання взаємозв'язків між чинниками цифрової трансформації та використанню інструментарію нечіткої логіки для сценарного прогнозування розвитку зайнятості (розділ 3 дисертації). Запропоновані наукові положення, моделі та методичні підходи мають практичну цінність для прогнозування структурних змін на ринку праці, формування ефективної державної політики зайнятості та обґрунтування управлінських рішень щодо адаптації людського капіталу до умов цифрової економіки.

Зв'язок роботи з науковими програмами та планами

Дисертаційна робота пов'язана з планами науково-дослідницьких робіт Національного університету «Запорізька політехніка» та виконана відповідно до наукової теми «Дослідження глобальних трендів світової економіки та визначення напрямів розвитку національного та регіонального бізнесу» (номер реєстрації 06018). У межах даної теми автором особисто обґрунтовано концептуальні основи впливу четвертої промислової революції на зайнятість населення в національному та глобальному контексті. Також, дослідження проводилося згідно з планами науково-дослідницьких робіт Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» за темою «Соціально-економічні трансформації в умовах загострення глобальних суперечностей» (номер державної реєстрації 0124U002791), в межах якої автором було обґрунтовано зміну структури зайнятості в умовах діджиталізації.

Мета, об'єкт, предмет і завдання дослідження

Метою дисертаційної роботи здобувач визначає обґрунтування теоретико-методологічних засад дослідження трансформації структури зайнятості в національній економіці та розроблення методичних підходів до її

оцінювання і прогнозування в умовах діджиталізації. На нашу думку, мета дисертаційного дослідження сформульована коректно, повною мірою відповідає актуальності обраної теми та спрямована на вирішення важливої наукової проблеми, пов'язаної з дослідженням закономірностей структурних змін зайнятості в умовах цифрової трансформації економіки. Об'єкт і предмет дослідження визначені чітко та взаємоузгоджено, відображають сутність досліджуваної проблематики й відповідають поставленій меті роботи. Сформульовані здобувачем завдання логічно охоплюють теоретичні, методичні та прикладні аспекти дослідження, забезпечуючи комплексний аналіз особливостей і чинників трансформації структури зайнятості в умовах діджиталізації. Послідовність вирішення поставлених наукових завдань сприяє досягненню визначеної мети, а також формуванню належним чином обґрунтованих наукових положень, висновків і практичних рекомендацій, що характеризуються науковою новизною та практичною значущістю.

Наукова новизна отриманих результатів

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у розробленні теоретичних положень і методичних підходів до дослідження трансформації структури зайнятості в національній економіці в умовах діджиталізації. Найбільш вагомим науковим результатом є запропонований автором інтегрований методичний підхід до оцінювання та прогнозування трансформації структури зайнятості, який ґрунтується на поєднанні когнітивного та нечіткого моделювання в межах єдиної діагностично-аналітично-прогностичної системи. Важливе наукове значення має удосконалення категоріального апарату теорії зайнятості шляхом уточнення змісту понять «структура зайнятості» та «трансформація структури зайнятості», що дозволило поглибити теоретичне розуміння процесів структурної модернізації ринку праці в умовах цифрової економіки.

Позитивної оцінки заслуговує удосконалений науковий підхід до оцінювання структурних змін зайнятості, який поєднує аналіз кількісних параметрів із дослідженням якісних змін у характері праці, професійно-кваліфікаційній структурі та розвитку компетентностей працівників. Практичну й наукову цінність становить розвиток концептуальних положень щодо впливу цифровізації на трансформацію структури зайнятості, а також систематизація комплексу чинників, які визначають структурні зміни на сучасному ринку праці. Безперечною перевагою дисертаційної роботи є подальший розвиток методологічних підходів до сценарного прогнозування трансформації структури зайнятості на основі апарату нечіткої логіки, що розширює можливості прогнозування альтернативних сценаріїв розвитку ринку праці в умовах високої невизначеності.

Загалом представлені автором наукові результати характеризуються належним рівнем новизни, теоретичної обґрунтованості та практичної спрямованості, а їх використання сприятиме вдосконаленню науково-методичного забезпечення досліджень у сфері економіки праці, розвитку

людського капіталу та формування ефективної політики зайнятості в умовах цифрової трансформації економіки.

Обґрунтованість і достовірність результатів

Наукові результати дисертаційного дослідження є достатньо обґрунтованими та достовірними, що забезпечується використанням сучасної теоретико-методологічної бази, широкого кола статистичних, аналітичних і нормативно-правових джерел, а також застосуванням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів економічних досліджень. Автор коректно використовує методи системного аналізу, порівняння, узагальнення, економіко-статистичного аналізу, когнітивного моделювання, нечіткої логіки та сценарного прогнозування, що забезпечує належний рівень наукової обґрунтованості отриманих результатів. Сформульовані висновки є логічними, взаємопов'язаними з поставленими завданнями та повною мірою підтверджуються результатами проведеного дослідження.

Дисертаційна робота пройшла належну наукову апробацію, а її основні теоретичні положення, методичні підходи та практичні результати були представлені й обговорені на восьми міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, що підтверджує їх наукову значущість та актуальність. Зокрема, результати дослідження апробовано на міжнародних науково-практичних конференціях, присвячених проблемам розвитку сучасної економіки, цифрової трансформації, інноваційного та інклюзивного розвитку, міжнародного бізнесу й трансформації соціально-економічних систем, а також на всеукраїнських наукових заходах за участю молодих учених і здобувачів вищої освіти протягом 2019–2023 років.

Матеріали дисертації викладено українською мовою, логічно, послідовно та з дотриманням вимог наукового стилю. Робота має традиційну структуру, складається зі вступу, трьох взаємопов'язаних розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків та містить достатню кількість аналітичних матеріалів, таблиць, рисунків і моделей, що сприяють належному сприйняттю отриманих результатів.

Основні результати дисертаційного дослідження достатньою мірою висвітлено у наукових публікаціях автора, а їх зміст відповідає положенням, викладеним у дисертаційній роботі. Текст дисертації відповідає принципам академічної доброчесності, характеризується належним рівнем авторської самостійності, а наведені наукові положення, висновки та рекомендації є результатом особистих наукових досліджень здобувача.

Практичне значення дисертаційної роботи

Практичне значення дисертаційної роботи є беззаперечним, оскільки в умовах цифрової трансформації економіки, структурної перебудови ринку праці та необхідності повоєнного відновлення України особливого значення набувають науково обґрунтовані інструменти оцінювання й прогнозування трансформації структури зайнятості. Практична цінність дослідження полягає у можливості використання запропонованих автором методичних підходів до

оцінювання та прогнозування структурних змін зайнятості під впливом цифровізації для формування державної політики зайнятості, удосконалення механізмів регулювання ринку праці, розвитку людського капіталу та прийняття стратегічних управлінських рішень. Запропоновані в дисертації науково-методичні розробки можуть бути застосовані органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами різних галузей економіки, а також іншими установами при розробленні програм цифрової трансформації, удосконаленні кадрової політики, розвитку цифрових компетентностей працівників, оцінюванні ризиків автоматизації та прогнозуванні змін на ринку праці.

Важливою перевагою роботи є підтвердження практичної значущості отриманих результатів їх впровадженням у діяльність органів регіонального управління, бізнес-структур і підприємств реального сектору економіки, зокрема Запорізької обласної ради, Запорізької торгово-промислової палати, дочірнього підприємства «Формат-Київ» ТОВ «Глобал транс інвестментс» та ДП «ЕКРАН-ВІКНОСВІТ» ТзОВ «ЕКРАН». Теоретичні та методичні положення дисертації також знайшли практичне застосування в освітньому процесі Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» при викладанні дисциплін економічного спрямування. Це свідчить про належний рівень практичної апробації результатів дослідження, їх універсальність та можливість широкого використання як у практиці державного управління й господарської діяльності, так і в освітньому процесі та подальших наукових дослідженнях.

Дискусійні аспекти та положення дисертаційного дослідження

Дисертаційна робота В.О. Кучеренка без сумніву заслуговує на позитивну оцінку, проте її окремі частини змісту потребують додаткового уточнення та роз'яснення, а саме:

1. У першому розділі дисертації автором проведено ґрунтовний аналіз еволюції наукових підходів до дослідження структури зайнятості та запропоновано власне бачення змісту цієї економічної категорії. Водночас окремі положення, присвячені класифікації теоретичних підходів і розмежуванню понять «зайнятість» та «структура зайнятості», доцільно було б доповнити більш детальним обґрунтуванням критеріїв, за якими здійснюється їх виокремлення. Зокрема, потребує додаткової аргументації віднесення окремих наукових концепцій до трансформаційного (цифрового) підходу та визначення його відмінностей від системного й багатовимірного підходів. Таке уточнення сприяло б посиленню методологічної чіткості дослідження та підвищило б рівень теоретичної аргументованості запропонованої автором класифікації.

2. Заслуговує на позитивну оцінку запропонована автором логіка взаємозв'язку чинників, механізмів впливу та структурних компонентів зайнятості (стр. 95). Водночас наведену концептуальну схему доцільно було б доповнити чіткішим обґрунтуванням характеру взаємозв'язків між окремими групами чинників та визначенням сили їхнього впливу на структурні зміни

зайнятості. Робота значно б виграла, якщо було б більш детально розглянуто можливість практичного використання запропонованої моделі як основи для подальшого економіко-математичного моделювання.

3. У другому розділі дисертації автор ґрунтовно проаналізував вплив цифрових технологій на трансформацію професійної структури зайнятості та узагальнив основні тенденції цих процесів у вигляді авторської схеми. Водночас представлений матеріал доцільно було б доповнити кількісною оцінкою впливу окремих цифрових технологій на зміну професійної структури зайнятості в Україні, що посилює аналітичну аргументованість зроблених висновків. Крім того, варто було б ширше висвітлити галузеві особливості трансформації зайнятості, оскільки темпи цифровізації та автоматизації суттєво відрізняються між окремими секторами економіки.

4. У третьому розділі дисертації автором запропоновано оригінальний методичний підхід, заснований на поєднанні когнітивного моделювання та апарату нечіткої логіки, що безперечно є однією з найсильніших сторін дослідження. Водночас для посилення практичної цінності роботи доцільно було б доповнити методику результатами її валідації шляхом порівняння прогнозів, отриманих за запропонованою моделлю, з фактичними даними або результатами альтернативних методів прогнозування.

Загальний висновок по дисертації

З урахуванням викладеного можна констатувати, що дисертаційна робота Ткачука Артема Миколайовича на тему: «Трансформація структури зайнятості в національній економіці в умовах діджиталізації», відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами), а її автор – Ткачук Артем Миколайович - заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Рецензент

доктор економічних наук,
професор, професор кафедри
міжнародних відносин і аудиту
НТУ «Дніпровська політехніка»

Андрій МАКУРІН